

OVERZICHT INSECTENPLAGEN 1954*)

(Insect pests in the Netherlands in 1954, with a summary)

[453 (492)]

door

J. LUITJES en H. F. H. BLANKWAARDT

(Comité ter Bestudering en Bestrijding van Insectenplagen in Bossen)

De in dit overzicht verwerkte beschikbare gegevens over de insectenplagen in onze bossen en andere houtopstanden in het jaar 1954, zijn grotendeels afkomstig van de waarnemers van het Comité ter Bestudering en Bestrijding van Insectenplagen in Bossen en van de schrijvers. Aan allen, die ons inlichtingen verschaffen brengen wij hierbij onze oprechte dank.

De namen der insecten komen overeen met die der „Nederlandse Bosinsecten” (1) voor zover zij daarin worden genoemd. De aldaar niet genoemde soorten worden hier alleen met de wetenschappelijke naam aangeduid, tenzij een algemeen gebruikelijke Nederlandse naam reeds bestaat. De plantennamen komen overeen met „De Namen van onze voornaamste Houtgewassen” (2). Lichte aantastingen zijn vaak niet in de tekst opgenomen doch wel in de tabellen.

Coleoptera (Kevers).

Polyphylla fullo L.

In de duinen bij Wassenaar (Meyendel) werd deze zomer nogal wat schade aangericht door de engerlingen van deze kever; van pas geplante boompjes werd de wortelhals of de hoofdwortel doorgeknaagd. Witte els, inlandse eik, berk, iep en wilg werden bij voorkeur aangetast terwijl duindoorn, liguster en duinroos verschoond bleven.

Grote dennensnuittor (*Hyllobius abietis* L.)

Er werd dit jaar vrij veel schade veroorzaakt aan jong plantsoen. De kever kwam vooral voor op de Veluwe, in noordelijk Limburg en Noordbrabant. Meldingen van ernstige schade bereikten ons uit Warnsveld, Ede (douglas en lariks), Dabbelo (groveden), de boswachterij Groesbeek (douglas), uit Mook (jonge douglas) en uit de boswachterij Chaam (douglas). Op deze laatste plaats werd de kever met succes bestreden met Dedetane. Een bericht van matige schade kwam uit de boswachterij Nunspeet (douglas) waar de kever zich in een kaalslag massaal had kunnen vermenigvuldigen. Bij de aantasting te Ede was zowel jong lariks- als douglasplantsoen aangetast doch over het algemeen werd de laatste in ernstiger mate beschadigd dan de eerste.

Grijze dennensnuitkever (*Brachyderes incanus* L.)

Schade werd dit jaar alleen gemeld uit de boswachterijen Haarle, Eelberg en Ommen en uit de gemeentebossen van Rijssen (O.). Op al deze plaatsen werd douglasplantsoen licht tot matig beschadigd.

*) Verschijnt als Mededeling-20-van-het-I.T.B.O.N.

Zwarte dennenbastkever (*Hylastes ater* Payk.)

In de boswachterij Nunspeet werd douglasplantsoen vrij sterk aangetast. Ook hier konden de dieren zich in een kaalslag massaal vermeerderen. Verder kwam nog een melding uit de Rips waar de kevers in 2-jarige den en in 3-jarige douglas flink hadden huisgehouden.

Iepenspintkever (*Ekkoptogaster* sp.)

Uit Kattendijke en Rilland (Z) werd een matige aantasting gemeld.

Elzenhaantje (*Agelastica alni* L.)

In Heinkenszand (Z) werden elzen zwaar aangetast. Berichten van matige schade kwamen uit Nieuw-Leusen (O), het Corversbos bij 's Graveland (N.H.), uit de boswachterij Austerlitz, verder uit Ommen, Wierden, Hellendoorn, den Ham (O), Wemeldinge (Z), Walcheren en Zeeuws-Vlaanderen.

Eikenaarvlo (*Haltica erucae* Ol.)

De kevertjes, alsmede de larven, deden zich deze zomer geducht gelden. In het zuidelijk deel van de Veluwe en het zuidoostelijk deel van de provincie Utrecht waren de meeste bladeren van de eiken geskeletteerd, waardoor de bomen er vanaf Juli als dor uitzagen. Zware aantastingen werden gemeld in het Kreelse bos bij Ede en het landgoed Wolfheze (Gld.), matige aantastingen in de Loonse duinen bij Loon op Zand (N.B.) en van het gebied ten noorden van Roermond.

Grote populierenboktor (*Saperda carcharias* L.)

De larven van deze kever veroorzaken door het knagen van gangen in het hout van levende populieren aanzienlijke schade. Daar de vretelij niet erg opvalt wordt de schade meestal gering geschat. Meldingen van matige aantastingen kwamen uit Zelhem (Gld), Geffen, Schijndel en Boekel (N.B.).

Lepidoptera (Vlinders)

Rode wilgenhoutrups (*Cossus cossus* L.)

Meldingen over ernstige aantastingen kwamen uit Limburg en Zeeland waar populieren, wilgen, elzen, essen en iepen werden beschadigd. Matig beschadigd werden in de provincies Noord Holland, Utrecht en Gelderland populieren, wilgen, elzen en essen.

Bastaardsatijnvlinder (*Euproctis chryorrhoea* L.)

Evenals in 1953 was ook dit jaar de rups van de bastaardsatijnvlinder weer uiterst actief. Uit het gehele duingebied van Terschelling tot Vliissingen werden soms zware, maar meestal matige aantastingen gemeld aan duindoorn, meidoorn, iep, eik, kardinaalsmuts en lijsterbes. Een matige beschadiging van *Prunus virginiana* L. bij Hilversum vormde een geïsoleerde haard.

Een tweede groot aantastingsgebied lag in het zuiden van ons land. In bijna de gehele provincie Noordbrabant en verder in de aanliggende delen van Gelderland en Limburg was de aantasting zwaar; hier en daar kwam zelfs kaalvretelij voor. De eik was hier de voornaamste voedselplant. Ook de Amerikaanse eik werd aangetast.

Satijnvlinder (Leucoma salicis L.)

In de N.O. polder werden op verschillende plaatsen de populieren van de wegbeplanting kaalgevreten. Ook op Terschelling werden populieren en wilgen zwaar aangetast, terwijl Italiaanse populieren in de binnenstad van Eindhoven sterk werden bevreten.

Ringelrups (Malacosoma neustria L.)

Een straatbeplanting van iep en meidoorn in den Helder werd matig aangetast; in het Haagse Bos kwam de rups voor op meidoorn, Prunus en kardinaalsmuts. De schade kon hier beperkt worden door het goede resultaat van een bespuiting met Aavero 25% in olie, een DDT-preparaat. Verder werd de rups nog gesignaleerd tussen den Haag en Gouda op meidoorn, els, iep en wilg. Ook in de gemeente Oss kwam een matige aantasting voor aan de straatbeplanting.

Kastanje uil (Acronicta aceris L.)

De meidoorns van de straatbeplantingen te Nijmegen werden plaatselijk zwaar aangetast.

Groene eikenbladroller (Tortrix viridana L.) en andere bladvreterende rupsen van de eik.

Een plaag kwam voor in de Achterhoek en Twente, alsmede in het zuidoostelijk deel van Drente. Ook in het duingebied, in de buurt van Alkmaar en op Terschelling, werd een hard geconstateerd. Op genoemd eiland was de aantasting matig, in de buurt van Alkmaar licht tot zwaar. Een matige aantasting vond plaats in de meeste boswachterijen van de houtvesterij Emmen; bij Dalfsen werden de eiken zwaar aangetast. Ook in Twente werd het dier waargenomen. Bij Winterswijk en Aalten (Gld) kwam een zware aantasting voor, terwijl van Gorssel en 's Heerenberg een matige tot plaatselijk zware aantasting werd gemeld; deze laatste was mede te wijten aan de vreterij van de wintervlinder. Ook bij Keppel werden eiken matig aangetast.

Dennenknoprups (Retinia turionana L.)

Uit Weert en de boswachterij Someren kwamen meldingen van matige en zware beschadiging aan groveden.

Dennenlotrups (Retinia buoliana Schiff.)

Een ernstige beschadiging kwam voor bij Oldenzaal terwijl bij Bergen (L) en Enschede de aantasting als matig werd opgegeven; in de houtvesterij Breda en vooral in de boswachterij Dorst was de rups talrijker dan in 1953.

Harsbuitrups (Evetria resinella L.)

In de boswachterij Someren werd schade veroorzaakt aan groveden. De aantasting werd geïnclassificeerd als plaatselijk variërend van licht tot zwaar.

Lariksmotje (Coleophora laricella Hb.)

Ook dit jaar weer vormde het lariksmotje de ernstigste en meest algemeen voorkomende plaag van de lariks. Uit binnengekomen meldingen bleek, dat het gebied de Achterhoek, de Veluwe, Utrecht, het Gooi, oostelijk Noordbrabant, met de aansluitende delen van Gelderland en noordelijk Limburg, matig tot zwaar aangetast is geweest; in het gebied noordelijk hiervan gelegen (de Achterhoek, de Vechtstreek en Drente) was de aantasting over het geheel genomen iets minder. Verder kwam er nog een

melding van lichte tot plaatselijk matige aantasting uit Castricum en Heemskerk en van een zware aantasting in het Kralingse Bos bij Rotterdam.

Kardinaalsmutsmot (*Yponomeutha evonymella* Scop.)

Uit Bakkum en Castricum werd kaalvreterij van kardinaalsmuts gemeld.

Yponomeutha sp., waarschijnlijk *Y. padi* Zell.)

Op Terschelling werd *Prunus Padus* L. kaalgevreten.

Heggebladroller (*Cacoecia rosana* L.)

Evenals voorgaande jaren werd vreterij van dit rupsje gemeld uit Heemskerk en Wijk aan Zee. De aantasting werd als matig opgegeven.

Hymenoptera (Vliesvleugeligen)

Dennenbladwesp (*Diprion pini* L.)

Deed de najaarsgeneratie van 1953 en ook de voorjaarsgeneratie van 1954 een heviger optreden van de najaarsgeneratie verwachten, nergens was zulks het geval. De enige melding van matige aantasting kwam uit de boswachterij Someren; alle overige meldingen betroffen lichte aantastingen.

Sparrenbladwesp (*Lygaeonematus abietinum* Htg.)

Fijnspar op het landgoed Singraven bij Denekamp had ernstig te lijden van deze bladwesp. Verder kwam nog een melding binnen van matige aantasting te Bakkum.

Langlotbladwesp van de lariks (*Lygaeonematus wesmaeli* Tischb.)

Uit de Rips (N.B.) werd dit jaar een matige tot zware aantasting gemeld.

Pristiphora geniculata Htg.

Deze bastaardrups veroorzaakte een matige beschadiging aan de lijsterbes in de boswachterij Oostereng en omgeving (Gld).

Monoctenus juniperi L.

In het westelijk deel van het Nationale Park „de Hoge Veluwe” stonden in het najaar vele jeneverbesstruiken bruin als gevolg van de vreterij van deze bastaardrups.

Hemiptera (Rhynchota)

Douglaswolluis (*Gilletteella cooleyi* Gill.)

Bij Zelhem en Ruurlo (Gld) werd douglas matig aangetast.

Beukenwolluis (*Cryptococcus fagi* Bärensp.)

Uit verschillende plaatsen kwamen meldingen van matige en lichte aantastingen; hierbij werd de indruk verkregen, dat de plaag zich aan het uitbreiden is. De berichten van matige aantastingen kwamen uit Gooilust bij 's Graveland en uit de gemeente Rotterdam.

Beukenbladluis (*Phyllaphis fagi* L.)

Ook deze plaag schijnt zich deze zomer te hebben uitgebreid. Waar de beukenwolluis meestal de oudere bomen aantast, doet de beukenbladluis dit bij voorkeur op jongere planten. Ernstige schade werd gemeld uit de Koninklijke Houtvesterij bij Vaassen, het landgoed Eerde bij Ommen en de omgeving van Arnhem. Een matig optreden werd gemeld uit Emmen (D).

Verschillende waarnemingen.

De galmug *Mikiola fagi* Htg. (gallen op beukebladeren) kwam in vrij grote aantallen voor bij Haamstede (Z).

De galmug *Rhabdophaga rosaria* L., die de bekende „wilgenroosjes” veroorzaakt, kwam eveneens op de Zeeuwse eilanden in vrij grote aantallen voor.

Eveneens uit Zeeland kwamen berichten van ernstige beschadiging van de meidoorn door het galmugje *Dasyneura crataegi* Wtz. (vormt rozetten van misvormde bladeren); ook de iepen aldaar hadden ernstig te lijden van de luizen *Eriosoma ulmi* L. en *Eriosoma lanuginosum* Htg.

Tenslotte verdient nog een korte vermelding de misvorming van de bladstelen van de populieren in Kapelle door de luis *Pemphigus* sp.

Literatuur

1. Nederlandse Bosinsecten — Ned. Boschb. Tijdschr. 22 (1), 1950 (12—26).
2. Nederlandsche Boschbouw Vereeniging — De Namen van onze voor- naamste Houtgewassen 1948.

Samenvatting

Gedurende 1954 kwamen enkele ernstige plagen voor waarvan de belangrijkste het lariksmotje was. Het hevigst was de aantasting in de Achterhoek, de Veluwe, het Gooi en de Utrechtse heuvelrug, het oostelijk deel van Noordbrabant en het aansluitende deel van noordelijk Limburg; minder hevig in Drente en noordelijk Overijssel. Deze plaag werd in belangrijkheid op de voet gevolgd door die, veroorzaakt door de rups van de bastaardsatijnvlinder. In bijna de gehele provincie Noordbrabant en verder de aanliggende delen van Gelderland en Limburg werd de eik zwaar bevreten. In de duinen van Terschelling tot Vlissingen, kwam de rups eveneens veelvuldig voor, voornamelijk op duindoorn.

In het oosten van het land was de groene eikenbladroller over grote gebieden schadelijk aan de eik. Hetzelfde kan worden gezegd voor de eikenaarvlo, wat betreft het midden en het zuiden van het land.

Summary

The data on the occurrence of noxious insects in forests and other ligneous growths in 1954 are summarised in tables I and II.

The majority of the data for this survey were obtained from the annual questionnaire returned by a number of persons registered as observers with the "Comité ter Bestudering en Bestrijding van Insectenplagen in Bossen" (Council for the Investigation and Control of Insect Pests in Forests).

The most noteworthy occurrences regarding forests insects were: extensive and severe infestations of the Larch Case Bearer (*Coleophora laricella* Hb.), principally in the central and North-Eastern parts of the country; outbreaks of the Brown Tail Moth (*Euproctis chrysorrhoea* L., Lep.) causing complete defoliation of Sea Buckthorn (*Hippophae rhamnoides* L.) over large areas in the dunes, and severe damage to oak foliage in the Eastern part of the country; considerable damage to oak trees by the green Oak Roller Moth (*Tortrix viridana* L., Lep.) also in the Eastern part of the country; and the browning of oak foliage in the Northern part of Gelderland (Veluwe) and the adjoining part of the province of Utrecht by *Haltica erucae* Ol., Col.

Tabel I. De in 1954 schadelijk optredende insecten, gerangschikt naar het beschadigde gewas.

Table I. The insect pests that were in evidence in 1954, grouped according to their host plants.

Plantensoort / <i>plant species</i> :	Aangetast door / <i>Attacked by</i> :
<i>Pinus sylvestris</i> L.	<i>Hylobius abietis</i> L. <i>Dendroctonus micans</i> Kug. <i>Myelophilus piniperda</i> L. <i>Hylastes ater</i> Payk. <i>Retinia turionana</i> L. <i>Retinia buoliana</i> Schiff. <i>Evetria resinella</i> L. <i>Diprion pini</i> L. <i>Polyphylla fullo</i> L.
<i>Pinus nigra</i> Arn. var. <i>austriaca</i> Asch. et Graebn.	<i>Myelophilus piniperda</i> L.
<i>Pinus nigra</i> Arn var. <i>corsicana</i> hort.	<i>Myelophilus piniperda</i> L. <i>Evetria resinella</i> L. <i>Retinia turionana</i> L.
<i>Picea Abies</i> Karst.	<i>Lygaeonematus abietinum</i> Htg.
<i>Picea sitchensis</i> Carr.	<i>Dendroctonus micans</i> Kug. <i>Elatobium abietinum</i> Wlk.
<i>Abies grandis</i> Lindl.	<i>Epiblema proximana</i> H.S.
<i>Picea pungens</i> Engelm. var. <i>glauca</i> Reg.	<i>Dendroctonus micans</i> Kug.
<i>Pseudotsuga taxifolia</i> Britt.	<i>Hylobius abietis</i> L. <i>Hylastes ater</i> Payk. <i>Brachyderes incanus</i> L. <i>Gilletteella cooleyi</i> Gill.
<i>Larix</i> sp.	<i>Hylobius abietis</i> L. <i>Coleophora laricella</i> Hb. <i>Lygaeonematus wesmaeli</i> Tischb.
<i>Quercus</i> sp., meestal / <i>mostly</i> <i>Q. robur</i> L.	<i>Melolontha</i> sp. (larvae) <i>Haltica eruae</i> Ol. <i>Tortrix viridana</i> L. <i>Polyphylla fullo</i> L. (larvae) <i>Cossus cossus</i> L. <i>Euproctis chrysorrhoea</i> L. <i>Andricus testaceipes</i> Htg. forma Siboldi Htg.
<i>Quercus borealis</i> Michx. var. <i>maxima</i> Ashe	<i>Euproctis chrysorrhoea</i> L.
<i>Fagus sylvatica</i> L.	<i>Cryptococcus fagi</i> Bärensp. <i>Phyllaphis fagi</i> L. <i>Mikiola fagi</i> Htg.
<i>Alnus</i> sp.	<i>Malacosoma neustria</i> L. <i>Euproctis chrysorrhoea</i> L. <i>Cossus cossus</i> L. <i>Polyphylla fullo</i> L. (larvae) <i>Agelastica alni</i> L. <i>Phytoptus laevis</i> Nal. var. <i>typicus</i> Nal.

Plantensoort / <i>Plant species</i> :	Aangetast door / <i>Attacked by</i> :
Betula sp.	Phyllopertha horticola L. (larvae) Polyphylla fullo L. (larvae) Euproctis chrysorrhoea L.
Salix sp.	Polyphylla fullo L. (larvae) Cossus cossus L. Malacosoma neustria L. Phyllodecta sp. Rhabdophaga rosaria L. Phytoptus triradiatus Nal. Leucoma salicis L.
Populus sp.	Euproctis chrysorrhoea L. Cossus cossus L. Leucoma salicis L. Saperda carcharias L. Saperda populnea L. Pemphigus sp.
Ulmus sp.	Ekkoptogaster sp. Eriosoma ulmi L. Eriosoma lanuginosum Htg. Malacosoma neustria L. Polyphylla fullo L. (larvae) Cossus cossus L. Euproctis chrysorrhoea L.
Tilia euchlora K. Koch	Caliroa annulipes Klg.
Euonymus europaea L.	Yponomeutha evonymella Scop. Euproctis chrysorrhoea L. Malacosoma neustria L.
Hippophae rhamnoides L.	Euproctis chrysorrhoea L. Cacoecia rosana L.
Crataegus sp.	Euproctis chrysorrhoea L. Cossus cossus L. Malacosoma neustria L. Acronica aceris L. Dasyneura crataegi Wtz.
Prunus Padus L.	Yponomeutha sp., waarschijnlijk / <i>probably Y. padi Zell.</i>
Prunus virginiana L.	Euproctis chrysorrhoea L.
Prunus sp.	Malacosoma neustria L.
Sorbus aucuparia L.	Pristiphora geniculata Htg. Euproctis chrysorrhoea L.
Fraxinus excelsior L.	Polyphylla fullo L. (larvae) Cossus cossus L.
Calluna vulgaris Hull.	Lochmaea suturalis Thoms.

Tabel II. De graad van aantasting in de verschillende provincies.
 Table II. The degree of infestation in the different provinces of the Netherlands.

A = Ernstige aantasting (eventueel kaalvreterij)	A = Heavy infestation (defoliation in the case of leaf eating insects)
a = idem, plaatselijk	a = idem, local
B = matige aantasting	B = moderate infestation
b = idem, plaatselijk	b = idem, local
C = lichte aantasting	C = light infestation
c = idem, plaatselijk.	c = idem, local.

Insectensoort / Insect species :	Provincies / Provinces :											
	Friesland	Groningen	Drente	Overijssel	Gelderland	Utrecht	N.-Holland	Z.-Holland	Zeeland	N.-Brabant	Limburg	N.O. Polder
Phyllopertha horticola L.							c					c
Melolontha sp.												
Polyphylla fullo L.								bc				
Hyllobius abietis L.				abc	c					abc		ac
Brachyderes incanus L.			bc									
Dendroctonus micans Kug.			c	c	bc	bc						
Myelophilus piniperda L.			c	b						c		c
Hylastes ater Payk.										ab		
Ekkoptogaster sp.								b				
Agelastica alni L.			bc			b	b	ab				
Haltica erucæ Ol.				A	A					b		b
Lochmaea suturalis Thoms.			c	c			c					
Phyllodecta sp.												
Saperda carcharias L.				b						b		
Saperda populnea L.			b									
Cossus cossus L.				b	bc		b	b	ac	a		a
Euproctis chrysorrhoea L.	b			b		bc	aBc	aB	aB	aBc	aBc	
Leucoma salicis L.	a			c								
Malacosoma neustria L.							b	ab				
Acronicta aceris L.				abc								
Tortrix viridana L.	b		B	aBc	aBc		abc					
Retinia turionana L.										abc		b
Retinia buoliana Schiff.				a						bc		bc
Evetria resinella L.										ac		
Coleophora laricella Hb.			acB	aBc	aBc	aBc	bc	a		aBc		Bc
Yponomeutha sp.	c						a					
Cacoecia rosana L.							b					
Epiblema proximana H.S.					c							
Caliroa annulipes Klg.							c					
Diprion pini L.				c	bc				c	bc		c
Lygaeonematus abietinum Htg.			c	a			b					
Lygaeonematus wesmaeli Tischb.										ab		
Pristiphora geniculata Htg.					b							
Gilletteella cooleyi Gill.			c		b							
Cryptococcus fagi Bärensp.					c							
Phyllaphis fagi L.			b	a	c		b	bc				c
Elatobium abietinum Wik.	c											
Andricus testaceipes Htg. forma Siboldi Htg.		c										
Dasyneura crataegi Wtz.									a			
Rhabdophaga rosaria L.									b			
Mikiola fagi Htg.									b			
Eriosoma ulmi L.									a			
Eriosoma lanuginosum Htg.									a			
Pemphigus sp.									a			
Phytoptus laevis Nal. var. typicus Nal.									ab			
Phytoptus triradiatus Nal.									ab			